

เอกสารประกอบการสัมมนาวิชาการแบ่งปันความรู้

ร่องรอยกาลเวลา

ร่วมรู้พื้นที่นุสรณ์ภูมิ 450 ปี เวียงจัน

สายสัมพันธ์บ่กั้นขวาง ไทย ลยาม ลาว วรรณกรรมสองฝั่งโขง

8-9 มกราคม พ.ศ. 2554

ณ มหาวิทยาลัยขอนแก่น วิทยาเขตหนองคาย

อ.เมือง จ.หนองคาย

Nashu-P.
2010

ชินวัฒน์ ตั้งสุทธิจิต บรรณาธิการ

ประเทศไทย 2554

กรมศิลปากร

กรุงเทพฯ

๐ ๖๕๕-๖๙๖-๖๗๙-๘๗๙ ๒๕๕๔

๐ ๖๕๕-๖๙๖-๖๗๙-๘๗๙ ๒๕๕๔

เอกสารประกอบการสัมมนาวิชาการแบ่งปันความรู้

รื่อง รอย กาล เวลา

ร่วมรู้พื้นถิ่นสุวรรณภูมิ 450 ปี เวียงจันทน์
สายสัมพันธ์บ่กั้นขวาง ไทย สยาม ลาว วรรณกรรมสองฝั่งโขง

8-9 มกราคม พ.ศ. 2554

ณ มหาวิทยาลัยขอนแก่น วิทยาเขตหนองคาย อ.เมือง จ.หนองคาย
สนับสนุนการจัดสัมมนาโดย สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม

อภิวรรณศิลป์

อภิวรรณศิลป์

อภิวรรณศิลป์

อภิวรรณศิลป์

ชินวัฒน์ ตั้งสุทธิจิต บรรณาธิการ

ร ่ อ ง ร อ ย ก า ล เ ว ล า

ร่วมรู้พื้นถิ่นสุวรรณภูมิ 450 ปี เวียงจัน

สายสัมพันธ์บ่กั้นขวาง ไทย สยาม ลาว วรรณกรรมสองฝั่งโขง

ISBN 978-974-496-326-0

ที่ปรึกษา

เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์

ศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์

สมชาย เสียงหลาย

ปลัดกระทรวงวัฒนธรรมแห่งชาติ

ศ.ดร.อภิรักษ์ ไปษยานนท์

อธิบดีกรมส่งเสริมวัฒนธรรม

องค์กร อมรสิรินันท์

เลขาธิการคุรุสภา

ดร.สุรพล แสนสุข

ผู้อำนวยการวิทยาลัยขอนแก่น วิทยาเขตหนองคาย

สินสมุทร เสนาอาจ

ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1

ไพบูลย์ นาคเสน

ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20

ผศ.ชลิต ชัยครรชิต

ผู้อำนวยการสำนักวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ทองแถม นาถจำนง

นายกสมาคมนักกลอนแห่งประเทศไทย

เรืองไทย ชัยรุ่งเรืองกิจ

บริษัท โปรแกรมคอมพิวเตอร์กราฟ

ภาพปก สีน้ําโดย พิบูลศักดิ์ ละครพล

บรรณาธิการ

ชินวัฒน์ ตั้งสุทธิจิต

กองบรรณาธิการและคณะทำงาน

ชินกมล ศรีสมโภชน์, ณมน พงศกรปภัส, รศ.ทรงวิทย์ พิมพกรรณ, วิทยา วุฒิชัยสง,

อนุชิต ชาวชาติ, ชัตติยา ชัยมณี, สถิตย์ สีสวาท, สมจิตร พรรณา, วราภรณ์ พจนวิเศษ,

วาทณี พวกแก้ว, กรุณา จันทร์มหา, สุรัตตา สร้อยประเสริฐ, สุเมษย์ เมืองคำ, มินทร์ลดา

นิธิโชตินันทชัย, นุรีย์ ยูโซธ, ดุสิต คร่ำสุข, ประสิทธิ์ อทินวงศ์

ศิลปกรรม

ธำรง รัตนสุภา

เสมือนหนึ่งคำนำ

สายน้ำ-น้ำของแม่

ใช่แค่เพียงสายน้ำกั้นพรหมแดน
เครือญาติชาติพันธุ์อันหลากรวม
เป็นคั่งไค้งทอดตัวผ่านแก่งหิน
ตลิ่งโขงสองฝั่งยังเจนตา
เป็นแม่น้ำ-น้ำของแม่ เพื่อแผ่ลูก
ปัจจุบันศึกษาผ่านอดีต
ชาติพันธุ์สุวรรณภูมิร่วมพี่น้อง
สืบโคตรเหง้าเล่านิทานตำนานคน
โขงเอ๋ยโขง บ่เคยจะกั้นขวาง
มา “ม่วนซื่นไห่แซว” อยู่ด้วยกัน
พลีว พริ้ว ลมวอย, วอย ฟ้าเปลี่ยนสี
เชื้อ ผีฟ้า-พญาแถน แต่งบูชา
น้ำโขงเชื่อมโยงอุษาคเนย์ทิศ
มาผสมกลมกลืนก่อเกิดกาย
แม่น้ำคือ สายเลือดน่านมแม่
คือ ตำนานนาคเก้าตัวแต่งวาริน

ลมหายใจหกแคว้นที่อยู่ร่วม
ชาติภาษาจึงบ่าท่วมและสืบมา
ด้าวแผ่นดินระรินไหลพนมผา
เกิดเวียงวังตระการฟ้าอุษาคเนย์
ร่วมพันผูกและปลูกฝังไม้หันเห
แม่ยังคงไกวเปลเท่กล่อมชน
เกิดจากท้องน้ำเต่าปุงมีเหตุผล
เกิดอยู่บนจมูกควายสายผูกพัน
เป็นร่องรางสร้อยประคำลำของขวัญ
ร่วมน้ำใจแบ่งน้ำจันท์แก่กันมา
โขงนทีเคลื่อนคล้อยเล่นสู่หา
ผีหมื่นถ้ำ-ลำหมื่นผา แต่ ตา-ยาย
ญาติสนิทชาติพันธุ์อันสืบสาย
ความหลากหลายหาอยู่สู่หากิน
สายชีวิตจึงแผ่แผ่กระแสนินธุ์
คือ แผ่นดิน แผ่นฟ้า สุวรรณภูมิ

มหา สุรารินทร์

โครงการสัมมนาวิชาการแบ่งปันความรู้

ร่องรอยกาลเวลา : ร่วมรู้พื้นถิ่นสุวรรณภูมิ 450 ปี พระนครเวียงจันทน์
สายสัมพันธ์บ่งกันขวาง สยาม-ลาว-ไทย

หลักการและเหตุผล

เวียงจันทน์ ไม่ใช่ดินแดนใหม่และไม่ใช่เมืองใหม่ แต่มีร่องรอยคูน้ำกำแพงดินขนาดใหญ่ของเมืองเวียงจันทน์เดิมอยู่สองฝั่งแม่น้ำโขง คล้าย **เมืองอกแตก** มีพัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรมหลายพันปี พอๆ กับ บริเวณ **“แอ่งสกลนคร”** ในเขต **“อีสานเหนือ”** ที่มี **“วัฒนธรรมบ้านเชียง”**

พระเจ้าไชยเชษฐาธิราช ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ย้ายเมืองหลวงจากเมืองเชียงทองหรือเมืองหลวงพระบางมาตั้งศูนย์กลางพระราชอาณาจักรบริเวณเมืองเวียงจันทน์ เมื่อ พ.ศ. 2103 พระนครแห่งนี้จะมีอายุ 450 ปี ในปี พ.ศ. 2553 นี้ **เวียงจันทน์** มีความสำคัญมากขึ้น เมื่อ**ท้าวฟ้างุ้ม**จากหลวงพระบางมาครอบครอง มีหลักฐานทั้งศิลาจารึก ตำนาน พงศาวดารว่า เป็นเครือญาติกับอาณาจักรขอมแห่งกัมพูชา กรุงศรีอยุธยา แคว้นสุโขทัย จนถึงดินแดนโยนก-ล้านนา ความยิ่งใหญ่ของเวียงจันทน์เป็นถึงระดับ**มหานคร**หนึ่งของภูมิภาคนี้ มีอยู่ในเอกสารชาวตะวันตกที่เดินทางจากปากแม่น้ำโขงผ่านกัมพูชาขึ้นไปเจริญทางพระราชไมตรีกับเจ้ามหาชีวิตเวียงจันทน์ เมื่อปลายพุทธศตวรรษที่ 22 (ราว พ.ศ. 2183 หลังเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งแรก)

จังหวัดหนองคาย ตั้งอยู่ริมแม่น้ำโขงฝั่งขวาชนาบคู่กับพระนครเวียงจันทน์ ตรงข้ามอำเภอศรีเชียงใหม่ รวมทั้งอำเภอบึงกาฬ ซึ่งอยู่ฝั่ง

ตรงข้ามกับแขวงบริคำไซ ของ สปป.ลาว ความหลากหลายทางวัฒนธรรมของกลุ่มน้ำโขง ซึ่งเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ตำนาน นิทานสองฝั่งโขง ไม่ว่าจะเป็น **ท้าวฮุ่ง ขุนเจือง สังคิบชัย ศรีธัญไชยเชียงเมียง** หรือ **นिरาศทัพบเวียงจัน** ของ **หม่อมเจ้าทัพบ** ในกรมหลวงเสนีบริรักษ์ กวีวังหลังร่วมสมัยกับสุนทรภู่ ซึ่งพรรณาคความงดงาม ความรุ่งเรือง และความมั่งคั่งของพระมหากษัตริย์เวียงจันว่า “งามสถานปานศรีอยุธยา” และ **นिरาศหนองคาย** ของ **หลวงพัฒนาพงศ์ภักดี (ทิม สุขยางค์)** ซึ่งบอกเล่าภูมิศาสตร์การเดินทางไปหนองคาย-เวียงจัน ในยุครัชกาลที่ 5 เมื่อ พ.ศ. 2418 ในคราวทัพบราบฮ่อ ซึ่งนิราศเรื่องนี้จัดเป็นวรรณกรรมการเมืองเรื่องสำคัญด้วย

โครงการสัมมนาวิชาการแบ่งปันความรู้ ร่องรอยกาลเวลา : **ร่วมรู้พื้นถิ่นสุวรรณภูมิ 450 ปี พระนครเวียงจัน สายสัมพันธ์บ่กันขวาง สยาม-ลาว-ไทย** ครั้งนี้เป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นจากความร่วมมือในวงวิชาการทั้งภาครัฐและภาคเอกชน โดยการริเริ่มของสถาบันและองค์กรต่างๆ เพื่อขยายพรมแดนความรู้ และสร้างกระบวนการทัศน์ใหม่ทางการศึกษา ให้เป็นการศึกษาทางเลือกแบบตลาดวิชาที่เน้นการ **“สั่งสมความรู้”** มากกว่าการ **“สั่งสอน”** ก่อเกิดเป็นสังคมอุดมปัญญา

สารบัญ

ความเป็นมาทางสังคมวัฒนธรรม ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ลุ่มน้ำโขง-ชี-มูล	9
สุจิตต์ วงศ์เทศ	
บรรพชน คนหนองคาย เป็น ชาวสยาม ในเสียมกุก ภาพสลักที่ปราสาทหินนครวัด	17
สุจิตต์ วงศ์เทศ	
การก่อเกิดเวียงจันทน์ ถึงมุมมองเก่าและมองใหม่ : เหตุแห่งการสถาปนา “เมืองหลวงเวียงจันทน์”	25
จินตรัย	
ข้อมูลใหม่เกี่ยวกับกำแพงนครเวียงจันทน์	53
ประภัสสรร์ ชูวิเชียร	
ตำนาน-นิทานพื้นบ้าน เกี่ยวข้องกับ “กำเนิดแม่น้ำโขง” (แม่น้ำของ)	71
เด่นชัย ไตรยะธา	
ตำนานการสร้างโลกของชาวจ้วง	87
โชติช่วง นาดอน แปลเรียบเรียงจากภาษาจีน	
เวียงจันทน์ 450 ปี	99
ทองแถม นาถจำนง	

พลังสร้างสรรค์ในวรรณคดีลาวล้านช้าง <i>ชัชวาลย์ โคตรสงคราม</i>	115
สายลับพระสุน : วรรณคดีลุ่มน้ำโขงที่ไม่โปร่งใส <i>ปราโมทย์ ในจิต</i>	211
นิราศทัพเวียงจันทน์ และ นิราศหนองคาย ความเหมือนที่แตกต่าง <i>ยงยุทธ ใจซื่อดี</i>	223
หนองคาย “เมืองแห่งพญานาค เมืองแห่งพื้นที่ชุ่มน้ำ” <i>เชาว์ มุลศิริ</i>	233
เบื้องหลังเพลงดัง หม่อม นปช.-สุริยา ฟ้าประทุม : ขับร้อง ลำกลอนทุ่ง-ไพรินทร์ พรพิบูลย์ : ขับร้อง <i>สุรินทร์ ภาคศิริ</i>	245
เสียงเชียร์บุญ เสียงเชียร์เบียร์ จากม้วนเทปบันทึกเสียงผู้ฟังของนักมานุษยวิทยาดนตรีหลงทาง งานบุญธาตุหลวง ฉลองพระนครเวียงจันทน์ 450 ปี พ.ศ. 2553 <i>อานันท์ นาคคง</i>	255

ความเป็นมาทางสังคมวัฒนธรรม

ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ลุ่มน้ำโขง-ชี-มูล

สุจิตต์ วงศ์เทศ

บรรพชนคนอีสานและสองฝั่งโขงถึงดินแดนลาวมีหลายชาติพันธุ์ และมีชื่อเรียกตัวเองต่างกันไป เช่น ลาว, เขมร, จาม, ล่วย ฯลฯ ส่วนพวกที่พูดภาษาลาว มีชื่อเรียกจากชาวสยามยุคกรุงศรีอยุธยาว่า **“ไทยน้อย”** เป็นพวกหนึ่งที่เคลื่อนย้ายไปตั้งหลักแหล่งทางลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา เป็นเครือญาติพี่น้องกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ เช่น มอญ, เขมร, มลายู, จีน ฯลฯ แล้วเรียกตัวเองว่า **“คนไทย”**

ชุมชนต้นตระกูลไทย-ลาว

1 5,000 ปีมาแล้ว บรรพชนคนอีสานมีหลักแหล่งถาวรเป็นชุมชนหมู่บ้านกระจายทั่วไปตอนบนและตอนล่าง(ของเทือกเขาภูพาน) เช่น บริเวณอำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น บริเวณอำเภอโนนสูง, อำเภอสูงเนิน และอำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา ฯลฯ คนพวกนี้รู้จักปลูกข้าว โดยเฉพาะ**ข้าวเหนียว** เลี้ยงสัตว์ เช่น หมู, วัว, ฯลฯ ทำภาชนะดินเผา หล่อโลหะสัมฤทธิ์เป็นเครื่องมือเครื่องใช้มีประเพณีฝังศพ ฯลฯ

2 4,000 ปีมาแล้ว ชุมชนหมู่บ้านกระจายอยู่ทางต้นน้ำมูล-ชี

บริเวณอีสานใต้ แอ่งโคราช เช่น **บ้านโนวัด** อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา และบริเวณอีสานเหนือ แอ่งสกลนคร เช่น **บ้านเชียง** อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี ฯลฯ

พบหลักฐานการทำการเกษตรกรรม ปลูกและกิน**ข้าวเหนียว**ทำภาชนะ ทอผ้า **ดัมเกลือ**และรู้จักเทคโนโลยีถลุงโลหะ เช่น สัมฤทธิ์ เหล็ก ฯลฯ หนาแน่นทางทุ่งกุลาร้องไห้ มีระบบความเชื่อคือ**ศาสนาผี** นับถือสัตว์ศักดิ์สิทธิ์ เช่น งู กบ หมา ฯลฯ มีพิธีทำศพใช้**แคนเป่า** เป็นเสียงสื่อสารกับอำนาจเหนือธรรมชาติ ยกย่องผู้หญิงเป็นหัวหน้าพิธีกรรมทางศาสนา เช่น หมอผี คนทรง ฯลฯ และเป็นหัวหน้าเผ่าพันธุ์ มีแบบแผนการปกครองเป็นระเบียบแล้ว

3 3,000 ปีมาแล้ว มี **“คนภายนอก”** เคลื่อนย้ายเข้ามาตั้งหลักแหล่งแห่งหนึ่งเป็นบรรพชนคนอีสาน มาจากทุกทิศทางทั้งใกล้ไกล และทั้งทางบก-ทางทะเล **“คนภายนอก”** บางกลุ่ม หรือหลายกลุ่ม ย่อมเคลื่อนย้ายไปๆ มาๆ ผ่านพื้นที่สองฝั่งแม่น้ำโขง ที่สำคัญคือ**มาจากทิศตะวันออกเฉียงเหนือ** แถบกวางตุ้ง-กวางสี, เวียดนาม, ยูนนาน ฯลฯ และ**มาจากทิศตะวันตกเฉียงใต้** ทางอ่าวไทยและอ่าวเบงกอล ฯลฯ

บ้านเมืองแรกสุด

4 หลัง พ.ศ. 1 หรือมากกว่า 2,500 ปีมาแล้ว แรกมีชุมชนบ้านเมืองเป็นส่วนหนึ่งของ**สุวรรณภูมิ** ตั้งแต่สมัยแรกมีชื่อสุวรรณภูมิในคัมภีร์ของอินเดีย-ลังกา โดยเฉพาะผืนแผ่นดินใหม่ที่มีแม่น้ำโขงเป็นแกน ชุมชนบ้านเมืองในอีสานยุคนี้เลือกสถานที่ศักดิ์สิทธิ์เป็นศูนย์กลางทำพิธีกรรม เช่น ถ้ำเพิงผา ลานกว้าง ฯลฯ มี**หินตั้ง**ปักล้อมรอบเขตศักดิ์สิทธิ์ บางแห่งสลักและเขียนสัญลักษณ์เป็นรูปต่างๆ เช่น คน สัตว์ สิ่งของ พืชพันธุ์ ฯลฯ เช่น ผาแต้ม อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี

5 หลัง พ.ศ. 500 ศาสนาพุทธ พราหมณ์จากอินเดียเข้ามา

เผยแผ่อยู่บริเวณลุ่มน้ำเจ้าพระยา เริ่มแพร่กระจายเข้าไปในดินแดนภายในสุวรรณภูมิบริเวณสองฝั่งโขงและอีสาน ผ่านลุ่มน้ำป่าสัก (ลพบุรี-เพชรบูรณ์) และช่องเขาเพชรบูรณ์ บริเวณจันทน์น้ำมูล-ชี แล้วกระจายถึงสองฝั่งโขง เหนือสุดถึงเวียงจันทน์และหนองคาย-นครพนม ตะวันออกสุดถึงปลายน้ำมูล-ชีทางยโสธร-อุบลราชธานีแล้วเริ่มมีชุมชนเมืองขนาดใหญ่ขึ้น

คนพื้นเมืองบริเวณสองฝั่งโขงและอีสาน มีเทคโนโลยีก้าวหน้ากว้างขวางทางถลุงโลหะ โดยเฉพาะเหล็ก และรู้จักชุดค้อนน้ำล้อมรอบชุมชนแล้ว แต่แต่งกายเปลือยเปล่า มีเพียงเครื่องปิดหุ้มอวัยวะเพศ ประดับประดาร่างกายด้วยใบไม้และขนนก

คนพวกนี้นับถือศาสนาผีอยู่ก่อนแล้ว จึงไม่ยอมรับนับถือศาสนาพุทธี พราหมณ์ที่เข้ามาใหม่ เลยถูกเรียกจากชาวชมพูทวีป (อินเดีย-ลังกา) ว่า **นาค** แล้วเริ่มมีในนิทานว่าต้องปะทะขัดแย้งกันระหว่างกลุ่มคนเผยแผ่ศาสนาจากชมพูทวีปกับคนพื้นเมืองเรียก **“ปราบนาค”**

รัฐเจนละ แรกสุดในอีสาน

6 หลัง พ.ศ. 1000 แรกมี**รัฐเจนละ** บริเวณสองฝั่งโขง-ชี-มูล แล้วเติบโตขึ้นจนแผ่ปกคลุมไปถึงดินแดนกัมพูชาทางทะเลสาบเขมร มีศาสนาพราหมณ์อยู่ในหมู่ชนชั้นสูง ส่วนศาสนาพุทธอยู่ในหมู่สามัญชน

บริเวณที่เป็นถิ่นกำเนิดของเจนละคือปลายลุ่มแม่น้ำมูล-ชีในเขตจังหวัดอำนาจเจริญ จังหวัดยโสธร และจังหวัดอุบลราชธานีจัดอยู่ใน**แอ่งโคราช**ที่มีชุมชนหมู่บ้านเก่าแก่ไม่น้อยกว่า 3,000 ปีมาแล้ว มีประชากรหลากหลายเผ่าพันธุ์ คนพวกนี้มีชุมชนหมู่บ้านหนาแน่นอยู่รอบๆ **ทุ่งกุลาร้องไห้** ซึ่งเป็นเขตที่มีทรัพยากรธรรมชาติ เช่น **เหล็ก** และ **เกลือ** อุ่นหนาฝาคั่ง

วัฒนธรรมทวารวดี จากที่ราบลุ่มน้ำเจ้าพระยาภาคกลางเข้าอีสาน ทำให้ดินแดนอีสานเจริญก้าวหน้าขึ้นเป็นบ้านเมืองอย่างเต็มที่เมื่อประมาณหลัง พ.ศ. 1100 เพราะได้รับอารยธรรมจากอินเดียที่แพร่ผ่านบ้าน

เมืองที่อยู่ใกล้ทะเลเข้ามา 2 ทาง คือ (1) โขงทางทิศใต้ (กัมพูชา) และ (2) จากบ้านเมืองบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา

พระพุทธศาสนาได้แพร่กระจายไปบริเวณอุดรธานีและหนองหานหลวงที่สกลนครก่อน หลังจากนั้นกลุ่มชนในเขตหนองหานหลวงขยับขยายไปในเขตอำเภอธาตุพนม (จังหวัดนครพนม) แล้วผสมผสานกับกลุ่มชนต่างเผ่าพันธุ์ที่เคลื่อนย้ายมาจากที่อื่นๆ เช่นทางเหนือและทางตะวันออกของแม่น้ำโขง ต่อมาได้สร้าง**พระธาตุพนม**ขึ้นเป็นศูนย์กลางของระบบความเชื่อ

บ้านเมืองในอีสานไม่ใช่**อาณาจักร**เดียวกัน แต่แยกกันเป็นแคว้นอิสระหรือรัฐเอกเทศที่มีความสัมพันธ์กันฉันเครือญาติพี่น้อง ผู้ใหญ่ผู้น้อยอย่างใกล้ชิด และยังไม่พบหลักฐานว่าแคว้นนั้นๆ มีชื่ออะไรบ้าง แต่สามารถจำแนกเป็นกลุ่มๆ ดังต่อไปนี้

1. **กลุ่มลุ่มน้ำโขง-ชี-มูล** หรือเจนละ บริเวณจังหวัดอุบลราชธานี อำนาจเจริญ ยโสธร มุกดาหาร นครพนม ร้อยเอ็ด ศรีสะเกษ สุรินทร์ และบุรีรัมย์ ที่แม่น้ำชี-มูลไหลมารวมกันแล้วลงสู่แม่น้ำโขงที่อุบลราชธานี นับถือพราหมณ์-พุทธ
2. **กลุ่มกลางลุ่มน้ำมูล หรือพนมวัน-พิมาย-พนมรุ้ง** บริเวณที่ราบลุ่มบางส่วนของจังหวัดบุรีรัมย์และนครราชสีมา นับถือพุทธมหายาน
3. **กลุ่มต้นลุ่มน้ำมูล หรือศรีจนาศะ** บริเวณจังหวัดนครราชสีมา ตั้งแต่อำเภอเมือง อำเภอปักธงชัยและอำเภอสูงเนิน ไปจดเทือกเขาดงรักและดงพญาเย็นทางตะวันตก นับถือพุทธ-พรมหมณ์
4. **กลุ่มลุ่มน้ำชี** บริเวณจังหวัดชัยภูมิ ขอนแก่น และกาฬสินธุ์ เป็นบ้านเมืองที่นับถือพระพุทธศาสนาต่อเนื่องเรื่อยมา สร้างเสมาหิน พระนอน สกูปเจดีย์ ในศิลปะสถาปัตยกรรมแบบทวารวดีอย่างแพร่หลาย

5. **กลุ่มสองฝั่งโขง** หรือ **เวียงจันทน์** บริเวณอีสานเหนือ เขต เวียงจันทน์ หนองคาย สกลนคร เป็นบ้านเมืองที่นับถือพุทธ ศาสนาต่อเนื่องมา มีชื่อในตำนานว่า **ศรีโคตรบูร** มีศูนย์กลาง อยู่ **เวียงจันทน์** ต่อไปข้างหน้าจะเรียกกลุ่ม **สยาม**

“ขอม” เข้าอีสาน

7 หลัง พ.ศ. 1500 วัฒนธรรมขอม (เขมร) จากทะเลสาบ กัมพูชาแผ่เข้าสู่อีสาน ขณะเดียวกันการค้าโลกกว้างขวางขึ้น ส่งผลให้ บริเวณสองฝั่งโขงที่มีทรัพยากรมั่งคั่งมีบ้านเมืองเติบโตแพร่กระจายเต็ม ไปหมด

ต้นวงศ์กษัตริย์กัมพูชาอยู่ลุ่มน้ำมูล เพราะบริเวณต้นน้ำมูลตั้ง แต่เขตปราสาทพนมวัน ปราสาทหินพิมาย ปราสาทเขาพนมรุ้ง เป็นถิ่น เดิมหรือถิ่นบรรพบุรุษเกี่ยวดองเป็น **“เครือญาติ”** ของกษัตริย์กัมพูชา ที่สถาปนาอาณาจักรกัมพูชาก่อสร้างปราสาทหินสำคัญไว้ในอีสาน เช่น ปราสาทเขาพระวิหารมาทางจังหวัดศรีสะเกษ

รูปสลักขบวนแห่ทหารในพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์บนระเบียงประวัติ- ศาสตร์ที่ปราสาทนครวัด แสดงให้เห็นความสัมพันธ์อัน **“เครือญาติ”** ระหว่างกษัตริย์เขมรเมืองพระนคร กับบ้านเมืองแคว้นแคว้นต่างๆ ที่อยู่ โดยรอบและที่อยู่ห่างไกลออกไป และยังบอกให้รู้ถึง **“เครือข่าย”** ทางการค้าภายในบนเส้นทางคมนาคม-การค้าครั้งนั้น เช่น **เสียมกุก** หรือ **ชาว สยาม** ที่หมายถึงคนพื้นเมืองหลายชาติพันธุ์บริเวณสองฝั่งโขงที่มีเวียง จันทน์เป็นศูนย์กลางของชาวสยามที่สื่อสารด้วยภาษาลาว-ไทย

8 หลัง พ.ศ. 1700 บริเวณสองฝั่งโขงและอีสานอยู่ในอิทธิพล ทางการเมืองและวัฒนธรรมของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 มหาราชของ อาณาจักรกัมพูชาที่เรืองอำนาจขึ้นสูงสุด เมื่อราวหลัง พ.ศ. 1700 มี รายชื่อเมืองต่างๆ ราว 20-30 เมือง (ในจารึกปราสาทพระขรรค์) อยู่ รายทางตั้งแต่ทะเลสาบถึงสองฝั่งโขงในอีสานและลาว

พระเจ้าชัยวรมันที่ 7 มีบรรพชนต้นตระกูลในราชวงศ์มหิธร-ปุระ อยู่บริเวณต้น-กลางลุ่มน้ำมูลทางเมืองพิมาย-พนมรุ้ง แล้วรับศาสนาพุทธมหายานจากเมืองพิมายไปประดิษฐานและเผยแพร่ในราชอาณาจักรกัมพูชาที่เมืองนครหลวง(นครธม) ศาสนสถานอย่างเดียวกันเรียก “**อโรคยศาลา**” และ “**ธรรมศาลา**” ที่ต่อมาคนอีสานเรียก**กู่ฤาษี**

ชาวสยาม และบรรพชน “คนไทย”

9 หลัง พ.ศ. 1800 อาณาจักรกัมพูชาที่รุ่งเรืองในแผ่นดินพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ร่วงโรยแล้วอ่อนแอลง ทำให้บ้านเมืองต่างๆบริเวณสองฝั่งโขงในอีสานและลาวแยกออกเป็นรัฐเอกราช โดยเฉพาะกลุ่ม**สยาม** ที่มีศูนย์กลางอยู่เมืองเวียงจัน-หนองคาย แต่บางแห่งรกร้างไป เช่น เขตลุ่มน้ำชี-มูลทางอุบลราชธานีและเขตต่อเนื่อง

บริเวณลุ่มน้ำชีตอนกลางของอีสาน กับตอนปลายลุ่มน้ำมูลทางอุบลราชธานี ร่วงโรยแล้วรกร้างไปตั้งแต่ พ.ศ. 1800 เพราะกลุ่มชนดั้งเดิมเคลื่อนย้ายไปตั้งหลักแหล่งใหม่ที่อุดมสมบูรณ์กว่า เช่น ไปเป็นประชากรของกลุ่มน้ำยม-น่านที่ต่อไปเป็นรัฐสุโขทัย กับไปตั้งหลักแหล่งเป็นประชากรของรัฐละโว้-อโยธยาทางลุ่มน้ำเจ้าพระยา แล้วเป็น “คนไทย”

แต่มีบางพวกลงไปเป็นประชากรทางปากแม่น้ำโขง ในกัมพูชาและเวียดนาม ฯลฯ หรือเข้าไปอยู่ใกล้ฝั่งทะเลทางเวียดนามภาคกลางเป็นต้น จนถึงหลัง พ.ศ. 1900 ก็รกร้างไปเป็นป่าดงพงพี จะมีก็แต่กลุ่มชนร่อนเร่ผ่านไปมา เช่น พวกข่า ฯลฯ ช่วงเวลานี้มีกรุงศรีอยุธยาเป็นราชอาณาจักรขึ้นแล้วทางลุ่มน้ำเจ้าพระยาภาคกลาง

10 หลัง พ.ศ. 2000 พวกลาวจากฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงเคลื่อนย้ายหนีความขัดแย้งทางการเมืองมาตั้งหลักแหล่งในอีสานแล้วก่อบ้านสร้างเมืองขึ้นใหม่ทับซ้อนลงบริเวณบ้านเมืองเก่าที่รกร้างไปแล้ว ขณะเดียวกันทางรัฐลาวแยกเป็น 3 เขต คือ (1) **หลวงพระบาง** เป็นลาวเหนือ (2) **เวียงจัน** เป็นลาวกลาง (3) **จำปาสัก** เป็นลาวใต้

อำนาจของเวียงจันทน์ขยายเข้ามาถึงบริเวณลุ่มน้ำชี แต่ทางลุ่มน้ำมูลอยู่ในอำนาจทางการเมืองของรัฐละโว้-อโยธยา มีเมืองนครราชสีมาเป็นศูนย์กลางที่ไม่อยู่ในวัฒนธรรมลาว แต่อยู่ในวัฒนธรรมลุ่มน้ำเจ้าพระยา เช่น กินข้าวเจ้า นุ่งโจงกระเบน เล่นเพลงโคราช ฯลฯ

11 หลัง พ.ศ. 2300 พระเจ้ากรุงธนบุรี แผ่อำนาจถึงอีสานและเวียงจันทน์รวมสองฝั่งโขง ครั้งสถาปนากรุงเทพฯ แล้ว ราชวงศ์จักรีให้ความสำคัญอีสานและบ้านเมืองสองฝั่งโขง ได้จัดตั้งบ้านเมืองขึ้นใหม่หลายแห่ง แล้วกวาดต้อนผู้คนทั้งลาวและอื่นๆ ลงไปเป็นประชากรกรุงเทพฯ

12 หลัง พ.ศ. 2400 ฝรั่งเศสยึดฝั่งขวาแม่น้ำโขงไว้ทั้งหมดแล้วกำหนดเส้นกั้นอาณาเขตมีแม่น้ำโขงเป็นแดนโดยตลอด อีสานถูกผนวกเป็นราชอาณาจักรสยาม แต่คนอีสานเรียกตัวเองว่าลาว ขณะเดียวกันคนกรุงเทพฯ ก็เรียกคนพื้นเมืองอีสานส่วนมากกว่าลาว บางกลุ่มถูกเรียกสวย แล้วเรียกบริเวณนี้ว่าลาวด้วย เช่น ลาวพวน ต่อมาถูกกำหนดให้เป็นไทยเมื่อเปลี่ยนชื่อประเทศสยามเป็นประเทศไทย เมื่อ 24 มิถุนายน 2482

(คัดจากหนังสือ แผนที่ประวัติศาสตร์(สยาม)ประเทศไทย : สุจิตต์ วงษ์เทศ พิมพ์ครั้งที่ 1 สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2550)

บรรพชน คนหนองคาย
เป็น ชาวสยาม ในเสียมกุก
ภาพสลักที่ปราสาทหินนครวัด
สุจิตต์ วงศ์เทศ

บรรพชนคนหนองคาย เป็นชาวสยามที่เคยอยู่ใน “ขบวนแห่ของชาวสยาม” หรือ “เสียมกุก” เมื่อเกือบพันปีมาแล้ว

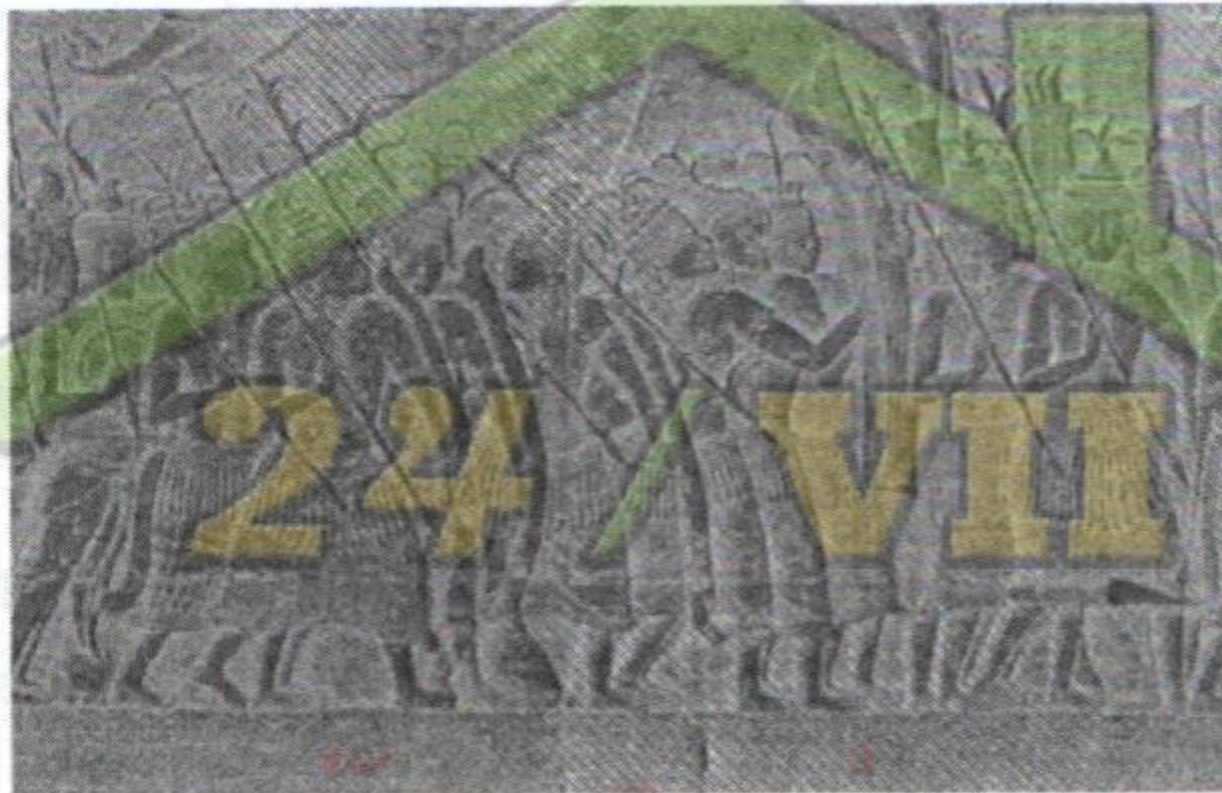
หนังสือ **เสียมกุก ขบวนแห่ของชาวสยาม**ฯ สรุปสาระสำคัญว่า เสียมกุก รูปสลักนูนต่ำ บนระเบียงประวัติศาสตร์ของปราสาทนครวัด มีอายุราว พ.ศ. 1650 คือ **ขบวนแห่ของชาวสยาม** จากรัฐและบ้านเมืองบริเวณสองฝั่งโขงที่เป็นเครือญาติใกล้ชิดสนิทสนมของกษัตริย์กัมพูชายุคนั้น

ชาวสยาม ยุคนั้นมีศูนย์กลางอยู่สองฝั่งโขงบริเวณที่เป็นเวียงจันทน์และ หนองคาย ในสมัยหลังสืบจนปัจจุบัน

เสียมกุก ไม่ใช่ **กองทัพสยาม** จากกรุงสุโขทัย ตามที่เคยเข้าใจว่าเป็นเมืองขึ้นของกัมพูชา

สยาม

ชื่อ “**สยาม**” มีพัฒนาการกว้างขวางยาวไกลและซับซ้อนมาก **จิตรภูมิศักดิ์** สอบค้นไว้อย่างลุ่มลึกรอบด้านที่สุดอยู่ในหนังสือ **ความเป็นมา**

(ซ้าย-ขวา) ภาพสลัก “เสียมกุก” หรือ ขบวนแห่ของชาวสยาม (ทำขึ้นเมื่อราว พ.ศ. 1650 ก่อนมีกรุงสุโขทัย) ที่ระเบียงด้านทิศใต้ ปีกตะวันตกของปราสาทนครวัด ประเทศกัมพูชา เป็นภาพขบวนแห่ชาวสยาม มี “นาย” ยืนอยู่บนหลังช้าง ชาวสยามสวมเสื้อนุ่งผ้า (ต่างจากขบวนอื่นๆ) ลักษณะใบหน้าจมูกโด่ง บางคนไว้หนวดเครา ใส่ตุ้มหูเป็นห่วงกลม ไว้ผมยาวเกล้าสูงลดชั้นขึ้นไปกลางกบาล บนยอดประดับดอกไม้ไหวเป็นช่อสูง สวมเกี้ยวรัดมวยผม ผมตอนล่างของกบาลบริเวณท้ายทอยจรดจอนหูปล่อยปรกลงบนบ่า มีพวงดอกไม้แซมผมรอบท้ายทอยเป็นระย้า (จิตร ภูมิศักดิ์ สังเกตว่าเครื่องแต่งกายของ “นาย” ตรงกับเครื่องทรงของท้าวฮุ่ง ท้าวเจือง วีรบุรุษสองฝั่งโขง ที่มีพรรณนาในโคลง-มหากาพย์แห่งอุษาคเนย์) เสื้อแขนสั้น ไม่มีคอ เจียนผายขึ้นไป มีทั้งเสื้อเรียบๆ และเสื้อแพรมีลวดลายดอกไม้เป็นดวงๆ ปลายแขนและชายเสื้อมีขลิบลวดลาย ผ้าโสร่งมีทั้งเป็นผ้าพื้นเรียบและผ้าลาย เชิงผ้านั้นลางผายออกนิดๆ รอบเอวมีดอกไม้ห้อยระย้าเป็นสายยาวเกือบจรดเข่า มือถือหอกหรือทวนและดั่ง

ของคำสยามฯ (พิมพ์ครั้งแรก พ.ศ. 2519) ว่า สยาม เป็นทั้งชื่อ ดินแดน และเป็นทั้งชื่อ กลุ่มชน ไม่จำกัดชาติพันธุ์

ยุคแรกๆ มีร่องรอยพวกสยามกระจัดกระจายอยู่ทาง “ข้างบน” ของภูมิภาค จากนั้นตั้งชมรมอยู่บริเวณสองฝั่งแม่น้ำโขง ทางเหนือของลาวกับไทย แล้วค่อยๆ เลื่อนลง “ข้างล่าง” จนถึงลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ฟากตะวันตกก่อน (ตั้งแต่สุโขทัย, สุพรรณบุรี, เพชรบุรี, ลงทางใต้ถึง นครศรีธรรมราช)

มีร่องรอยและหลักฐานประวัติศาสตร์โบราณคดี บ่งชี้ให้เห็นความเคลื่อนไหวของ สยาม พวกหนึ่ง จากบริเวณสองฝั่งโขง ตั้งแต่ เวียงจันทน์-หนองคาย ถึง หลวงพระบาง เข้าไปมีส่วนทำให้เกิด รัฐสุโขทัย ขึ้นที่ลุ่มแม่น้ำยม-น่าน ในเวลาเดียวกัน สยาม อีกพวกหนึ่ง ได้รวมกับพวก ละโว้ ซึ่งเป็น ขอม แล้วสถาปนากรุงศรีอยุธยาขึ้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา เอกสารชาวยุโรปสมัยต่อมาเรียก ราชอาณาจักรสยาม

แต่ชื่อ สยาม ในจารึกขบวนแห่ที่ปราสาทนครวัด อยู่ในยุคเรือน พ.ศ. 1650 ยังไม่มีกรุงสุโขทัย อาจารย์ ศรีศักร วัลลิโภดม อธิบายว่า ยุคนั้นพวกสยามรวมกันเป็นชมรมกลุ่มก้อนอยู่สองฝั่งโขง บริเวณ เวียงจันทน์ กับ หนองคาย และ อีสานเหนือ (จิตร ภูมิศักดิ์ ก็เคยเสนอไว้ก่อนว่าอยู่ทางลุ่มน้ำกก จ.เชียงราย บริเวณสองฝั่งโขงเหมือนกัน แต่อยู่เหนือขึ้นไป)

ชาวสยาม ประกอบด้วยหลายชาติพันธุ์ไม่จำกัด แต่รู้เรื่องเข้าใจกันเพราะใช้ ภาษาตระกูลลาว-ไทย เป็นภาษากลาง

ฉะนั้น อาจกล่าวได้ว่า บรรพชนคนหนองคายเป็นส่วนหนึ่งของ “ชาวสยาม” ใน “เสียมกุก” ที่ปราสาทนครวัด

ขบวนแห่ของ “เครื่องยาตี”

รูปสลักขบวนแห่ในพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์ที่ปราสาทนครวัด นอกจากแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ฉัน “เครือญาติ” ระหว่างกษัตริย์เขมรเมือง

ຂໍໂທດຫຼາຍໆ

ປຶ້ມຫົວດັ່ງກ່າວ ຍັງບໍ່ສາມາດນຳ
ມາເຜີຍແຜ່ໄດ້ ເນື່ອງຈາກຍັງບໍ່
ໄດ້ຮັບການອະນຸຍາດໃຫ້ເຜີຍແຜ່
ໄດ້ຢ່າງເປັນທາງການເທື່ອ...

ດ້ວຍຄວາມຮັກແພງ